

**Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Кафедра педагогіки та методики початкової освіти**

«До захисту допускаю»
Завідувач кафедри педагогіки
та методики початкової освіти,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Ірина САДОВА
« _____ » _____ 2025 р.

**Використання інтерактивних
педагогічних технологій навчання на
заняттях інтегрованого курсу
«Я досліджую світ»**

**Спеціальність 013 Початкова освіта
Освітня програма «Початкова освіта»**

Магістерська робота
на здобуття кваліфікації – Магістр початкової освіти. Вчитель
початкових класів закладу загальної середньої освіти

Автор роботи – Садлівська Лілія Віталіївна _____
підпис

**Науковий керівник – кандидат педагогічних наук,
доцент Колток Леся Богданівна _____**
підпис

Дрогобич, 2025

АНОТАЦІЯ

Лілія Садлівська

Використання інтерактивних педагогічних технологій навчання на заняттях інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Тема магістерського дослідження є актуальною, оскільки сучасне суспільство висуває нові вимоги до освіти. Активність, самостійність, креативність та здатність адаптуватися до швидких змін - ці риси характеру набувають першочергового значення на сучасному етапі розвитку суспільства, а їх формування вимагає впровадження нових підходів до освітнього процесу. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання використання інноваційних, нестандартних методів навчання.

У роботі проаналізовано умови використання інтерактивних методів навчання у теорії та практиці початкової школи; описано основні етапи та особливості побудови інтерактивного навчання; визначено умови, за яких використання інтерактивних методів навчання може підвищити ефективність розвитку учнів на уроках ЯДС.

На основі ґрунтовного теоретичного аналізу інтерактивних методів навчання, апробовано пропоновані методи у роботу сучасної початкової школи, інтегрувавши їх у загальний педагогічний процес викладання природничої ОГ.

ANNOTATION

Liliya Sadlivska

The use of interactive pedagogical technologies in the lessons of the integrated course "I explore the world"

The topic of the master's research is relevant, since modern society puts forward new requirements for education. Activity, independence, creativity and the ability to adapt to rapid changes - these character traits are of paramount importance at the current stage of society's development, and their formation requires the introduction of new approaches to the educational process. In this regard, the issue of using innovative, non-standard teaching methods is of particular importance.

The work analyzes the conditions for using interactive teaching methods in the theory and practice of primary school; describes the main stages and features of building interactive teaching; determines the conditions under which the use of interactive teaching methods can increase the effectiveness of student development in the lessons of the Natural Sciences.

Based on a thorough theoretical analysis of interactive teaching methods, the proposed methods were tested in the work of a modern primary school, integrating them into the general pedagogical process of teaching natural sciences.

Зміст

Вступ.....	5
Розділ I. Теоретичні підходи до використання інтерактивних методів навчання у освітньому процесі початкової школи	9
1.1. Поняття «інтерактивні технології» та їхнє значення в освітньому процесі початкової школи.....	9
1.2. Сутність інтерактивного навчання та етапи його побудови.....	15
1.3. Методика використання інтерактивних методів навчання у освітньому процесі початкової школи.....	31
Розділ II. Реалізація інтерактивних методів навчання на уроках інтегративного курсу «Я досліджую світ».....	36
2.1. Організація і зміст експериментального дослідження.....	36
2.2. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».....	40
2.3. Аналіз ефективності експериментального дослідження. Методичні рекомендації щодо проведення уроків в початковій школі з використанням інтерактивних технологій.....	45
Висновки.....	51
Список використаної літератури.....	54

Вступ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими соціально-економічними перетвореннями, коли від людини потрібні не тільки знання і вміння, а й розвинені особистісні якості, які б дали йому можливість активно брати участь у творчій діяльності. У зв'язку з цим перед освітою постають нові завдання: школа має орієнтуватися на створення оптимальних умов розвитку кожної дитини, скеровуватися не так на заучування, а на формування здібностей самостійно осмислювати навколишню реальність.

Це передбачає перебудову освітнього процесу, кінцевою метою якого є максимальне розкриття індивідуальних можливостей та самоактуалізація особистості кожного школяра.

У нормативних документах Нової української школи акцент робиться на розвитку інноваційних освітніх технологій у освітньому процесі з метою забезпечення переходу освіти на нову, особистісно орієнтовану парадигму. Визначальною рисою особистісно орієнтованого навчання є взаєморозуміння, взаємодія, творча співпраця вчителя та учнів, вчителя та батьків, викладача та студентів, викладача та вчителів (на курсах підвищення кваліфікації).

За результатами досліджень, оптимальним для розвитку особистості є діалогічне педагогічне середовище, в якому особистість визнається цінною, вільною та незалежною. Освітній процес у контексті діалогу - це активна взаємодія та спілкування учасників, тобто інтеракція, що здійснюється за допомогою відповідних методів. Проблема застосування інтерактивності у освітньому процесі була у центрі уваги таких дослідників, як В. Мельник, Л. Пироженко, О. Пометун та ін., які обґрунтовують доцільність застосування інтерактивності для посилення ефективності освітнього процесу.

Теоретичні аспекти, пов'язані з визначенням сутності інтерактивних методів, їх класифікації, визначення найбільш поширених їх видів для

вирішення навчальних завдань отримали висвітлення у працях українських вчених (І. Гладкої, О. Комар, Л. Кратасюк, О.Пометун).

У Державному стандарті початкової освіти визначено основну мету початкової освіти, яка полягає у всебічному розвитку та вихованні особистості через формування ключових компетентностей, умінь і навичок, набуття особистого життєвого досвіду спілкування та співпраці у різних видах освітньої діяльності, самовираження у творчих видах завдань, загальнонавчальних компетентностей. Основні напрями оптимального вирішення таких завдань безпосередньо пов'язані із впровадженням у освітній процес інтерактивних методів навчання.

Об'єкт дослідження – процес застосування інтерактивних методів навчання у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Предмет дослідження – дидактичні умови на уроках ЯДС, що сприяють ефективному застосуванню інтерактивних методів навчання молодших школярів.

Мета дослідження – визначити, чи теоретично обґрунтувати умови застосування інтерактивних методів навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 4 класі.

Відповідно до мети були сформульовані такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан проблеми дослідження у педагогічній теорії та практиці; визначити сутність, структуру та особливості застосування інтерактивних методів навчання у початкових класах, здійснити їх класифікацію.

2. Встановити та розкрити основні характеристики дидактичних принципів застосування інтерактивних методів у освітньому процесі початкової школи.

3. Розробити методику застосування інтерактивних методів у освітньому процесі початкової школи.

4. Визначити умови, за яких використання інтерактивних методів навчання може підвищити ефективність розвитку учнів на заняттях ЯДС.

5. Апробувати інтерактивні методи навчання у початковій школі, інтегрувавши їх у загальний педагогічний процес викладання природничої ОГ у 4 класі.

Методи дослідження:

- аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження;
- спостереження за учнями на заняттях «Я досліджую світ» у четвертому класі;
- анкетування та тестування учнів і вчителів щодо доцільності впровадження інтерактивних методів навчання у освітній процес початкових класів;
- педагогічний експеримент.

Теоретичне значення дослідження

- Уточнення понятійного апарату: визначення сутності інтерактивних педагогічних технологій, їх класифікації та ролі у сучасній початковій освіті.
- Обґрунтування педагогічних засад інтерактивного навчання як інноваційної системи, що забезпечує активну взаємодію учнів і вчителя.
- Розширення наукових уявлень про інтегративний потенціал курсу «Я досліджую світ» у формуванні ключових компетентностей молодших школярів.
- Внесок у педагогічну теорію щодо використання інтерактивних технологій для розвитку критичного мислення, комунікативних умінь та соціально-емоційної компетентності учнів.
- Теоретичне узагальнення досвіду застосування інтерактивних методів (ігрових, проєктних, дискусійних, дослідницьких) у процесі інтегрованого навчання.

Практичне значення дослідження

- Розробка методичних рекомендацій для вчителів початкової школи щодо ефективного використання інтерактивних технологій на заняттях курсу «Я досліджую світ».

- Створення дидактичних матеріалів (сценарії уроків, інтерактивні вправи, завдання для групової роботи), які можуть бути використані у практиці.
- Можливість використання результатів дослідження у системі підвищення кваліфікації педагогів та у підготовці майбутніх учителів.
- Практичний інструмент для шкіл у створенні сучасного освітнього середовища, яке відповідає вимогам Нової української школи та сприяє розвитку компетентностей учнів.

Апробація дослідження. Результати проведеного дослідження доповідались на засіданнях кафедри педагогіки та методики початкової освіти. За матеріалами дослідження опубліковано статтю: Лілія Садлівська. Інтерактивні методи навчання на уроках у початковій школі. Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти, м. Львів, 29-30 серпня 2025 р. С.54-56. <http://lviv-forum.inf.ua/save/2025/2930.08/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури.

Розділ І. Теоретичні підходи до використання інтерактивних методів навчання у освітньому процесі початкової школи

1.1. Поняття «інтерактивні технології» та їхнє значення в освітньому процесі початкової школи

Поняття «активні методи» з'явилося у вітчизняній та зарубіжній педагогіці у 20-30-х роках ХХ століття. Значний внесок у розробку цих питань зробив О. Рівін, який розглядав так званий метод навчання у парах змінного складу чи організований діалог, чи метод діалогічних поєднань. На активній взаємодії ґрунтувалися також бригадно-лабораторний та проєктний методи, природничі екскурсії, кооперативне навчання, які використовувалися в національній школі у зазначений період [6,71]. Однак відсутність наукового їх обґрунтування, переоцінка ролі самостійності учнів, недостатнє теоретичне осмислення сутності активного навчання, обмеженість відповідного методичного забезпечення призвели до відмови від застосування його у освітньому процесі.

Подальшого розвитку активні методи набувають наприкінці 50-х - початку 60-х років ХХ ст., що було пов'язано з роботами науковця Е. Голанта, який запропонував (залежно від способу діяльності учнів у навчальній діяльності) розділяти методи навчання на «пасивні» та «активні» [6.73].

У 70-х роках ХХ ст. активні методи увійшли до наявної, на той час, класифікації методів навчання та почали широко впроваджуватись у систему освіти. Їхня розробка пов'язана з працями В. Сухомлинського, а надалі педагогічною діяльністю Ш. Амонашвілі, О. Ільїна, О. Пошетун. Це стало основою виникнення теорії та практики розвиваючого навчання.

Сьогодні спостерігається перехід школи на курс, який має забезпечити створення можливостей для учнів займати не просто активну, а й ініціативну позицію у освітньому процесі. Найбільше таким вимогам відповідають інтерактивні методи навчання. До основних переваг інтерактиву належать:

можливість переведення учнів у позицію суб'єкта освітнього процесу, сприяння розвитку в них комунікативних умінь та навичок, рефлексії, навичок проєктної діяльності та логічного мислення, самостійної роботи, підвищення інтересу до оволодіння навчального матеріалу.

Інтерактивне навчання – це сукупність педагогічних технологій, які становлять педагогічну систему, засновані на спільній діяльності, що здійснюється засобами комунікації та має проблемно-пошукову сутність [4, 44]. Існують певні педагогічні умови навчання, які зумовлюють ключові позиції технології управління їх упровадження у освітній процес. До цих умов належать такі: підвищення рівня індивідуалізації навчання за рахунок зменшення питомої кількості учнів у класі на одну годину вчителя при здійсненні освітнього процесу та поширення використання моделюючих можливостей комп'ютерної техніки; навчання вчителів інтерактивним технологіям, практичним результатом якого має бути поетапний перехід від фрагментарного використання інтерактивних технологій до системного; моніторинг професійної діяльності вчителя з позиції інтерактивного навчання у співвідношенні до рівня професійної діяльності [4, 47].

Все вищенаведене призводить до висновку про необхідність наукового обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки цілісної технологічної моделі управління процесом впровадження інтерактивних освітніх технологій у освітній процес.

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер соціального та духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який би відповідав міжнародним стандартам. Сьогодні в освіті є відчутним пріоритет загальнолюдських цінностей. Відповідно до особистісно-діяльнісного підходу до організації освітнього процесу в центрі якого знаходиться той, хто навчається. Формування особистості та її становлення відбувається у процесі навчання, коли дотримуються певних умов:

- створення позитивного настрою на навчання;
- відчуття рівного серед рівних;

- забезпечення позитивної атмосфери у колективі задля досягнення спільних цілей;
- усвідомлення особистістю цінності колективно зроблених висновків;
- він відчувається суб'єктом навчання, активним учасником подій, власної освіти та розвитку.

Це формує внутрішню мотивацію до навчання і спонукає їх до саморозвитку та самопостереження [7, 85].

У сучасному суспільстві джерелом знань може бути як вчитель, так і комп'ютер, телевізор, відео. Учні повинні вміти осмислювати отриману інформацію, трактувати її та застосовувати у конкретних умовах; водночас думати, розуміти суть речей, вміти висловити думку. Саме цьому сприяють інтерактивні технології.

«Інтерактивний» (від англ. «inter» – взаємний та «act» – діяти) – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання - специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету - створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [15, 8].

Як свідчать наукові дослідження, інтерактивними прийнято називати засоби, які забезпечують безперервну діалогову взаємодію суб'єктів освітнього процесу. «Інтерактивне навчання (від англ. inter – взаємний, act – діяти), за визначенням А. Пироженка, це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має на меті створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність» [4, 98].

Інтерактивна діяльність ґрунтується на активній комунікації учасників освітнього процесу. «Сутність інтерактивного навчання, – стверджує О. Пометун, – полягає в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; вчитель та учень є рівноправними суб'єктами навчання» [16, 87].

Інтерактивність освіти сприяє формуванню як предметних умінь, так і загальнонавчальних навичок, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку комунікативних якостей особистості. Така технологія, як стверджують дослідники, передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ділових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації та унеможлиблює домінування одного учасника освітнього процесу над іншим, однієї думки над іншою. Тому під час такого навчання учні та студенти навчаються демократично спілкуватися з іншими людьми, критично та творчо мислити, приймати обґрунтовані рішення. При цьому до роботи залучаються всі учасники процесу, які працюють у групах у облаштованому класі, за заздалегідь підготовленим учителем матеріалом, з дотриманням процедури та регламенту, в атмосфері довіри [20].

Враховуючи вищесказане, можна відзначити такі методичні особливості організації інтерактивного навчання: застосування проблемних ситуацій і формулювань, відповідна організація освітнього простору, що сприяє діалогу, мотиваційне забезпечення спільної діяльності, дотримання правил навчального співробітництва, використання комунікативних методів і прийомів, оптимізація системи оцінювання процесу та результатів спільної діяльності, розвиток на результати спільної діяльності.

Головна риса інтерактивного навчання – використання власного досвіду учнями під час вирішення проблемних завдань. Їм надається максимальна свобода мисленнєвої діяльності під час побудови логічних ланцюгів [17,8].

Використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технології інтерактивного навчання, значно підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити.

Особливістю інтерактивного навчання є підготовка молодшої людини до життя та суспільної активності у громадянському суспільстві та демократичній правовій державі. Це потребує активізації навчальних

можливостей учнів. Уроки повинні формувати основні пізнавальні та громадянські вміння, а також навички та зразки поведінки; пробуджувати в дітей інтерес і мотивацію, навчати самостійному мисленню і діям. В умовах інтерактивного навчання всі діти в класі отримують можливість говорити, висловлюватись: вони мають час подумати, обмінятися ідеями з партнером, а потім озвучити свої думки перед класом.

Така робота сприяє розвитку навичок спілкування, вмінню висловлюватись, критично мислити, вмінню спільного вироблення рішення.

Інтерактивне навчання відкриває для учнів можливість співробітництва зі своїми ровесниками, дозволяє реалізувати природне прагнення людини до спілкування, сприяє досягненню учнями високих результатів засвоєння знань та формування вмінь.

Перевага інтерактивного навчання в тому, що учні засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), у класах збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Учні займають активну позицію у засвоєнні знань, зростає їхній інтерес в отриманні знань.

Інтерактивне навчання ділять на 4 групи:

- парне навчання;
- фронтальне навчання;
- навчання у грі;
- навчання у дискусії.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків.

Структура інтерактивного уроку:

I. Організація класу.

1. Організаційний момент.

2. Перевірка готовності робочих місць.

II. Підсумок фенологічних спостережень.

III. Мотивація навчальної діяльності.

IV. Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів.

V. Надання необхідної інформації.

VI. Інтерактивні вправи.

VII. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку [9, 87].

Мотивація

Мета цього етапу уроку – сфокусувати увагу учнів на проблемі та викликати інтерес до обговорюваної теми. Суб'єкт навчання має бути налаштований на ефективний процес пізнання, мати в ньому особистісну, власну зацікавленість, усвідомлювати, що й навіщо він зараз робитиме [7, 85].

Мотивація готує учнів до сприйняття матеріалу, налаштовує їх на вирішення певних проблем і стає місточком усвідомлення теми уроку.

Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів.

Мета цього етапу – забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, того, чого вони мають досягти на уроці і чого від них чекає вчитель.

Формулювання очікуваних результатів уроку – це, по суті, те, що традиційно називають дидактичною метою уроку. Результати мають бути сформульовані за допомогою відповідних дієслів, наприклад:

- знання: пояснювати суть явища, визначати, характеризувати, порівнювати, розрізняти тощо;
- вміння та навички: дискутувати, аргументувати думку, дати свою оцінку, проаналізувати тощо;
- ставлення: сформувати та висловлювати своє ставлення до...

Надання необхідної інформації

Мета цього етапу – дати дітям достатньо інформації для того, щоб на її основі виконувати практичні завдання, але за мінімально короткий час. Для оволодіння інформацією часто використовують технічні засоби навчання чи підказки.

Інтерактивні вправи

Інтерактивна вправа – центральна частина заняття. Вона займає близько 50-60% його часу. Ціль – засвоєння навчального матеріалу, досягнення результатів уроку [20].

Підбиття підсумків

Цей етап займає близько 20% часу. Він дуже важливий. На ньому порівнюються отримані знання з очікуваними результатами, робляться висновки, закріплюється матеріал, аналізуються власні дії. З отриманих результатів складається план подальших дій.

Наприклад, на підсумковому етапі інтерактивного заняття на тему «До природи не завдай шкоди» необхідно:

- 1) з'ясувати, що зроблено під час уроку;
- 2) виявити причини, що призводять до погіршення умов життя рослин та тварин;
- 3) знайти можливості для покращення екологічної обстановки;
- 4) запропонувати учням:
 - а) підібрати приклади факторів, що призводять до зникнення рослин, тварин; обговорити в парах і подати свої думки класові;
 - б) створити малюнки, що становлять причини, що спричиняють погіршення умов існування предметів неживої та живої природи.

1.2. Сутність інтерактивного навчання та етапи його побудови

Сучасне суспільство потребує активної творчої особистості, здатної робити вибір, ставити та реалізовувати цілі, усвідомлено оцінювати свою діяльність. Як виховати учня – не споживача, а шукача, здатного мислити критично, і вміє обгрунтовано висловлювати свою думку. А так само здатного прислухатися до думки оточуючих? На мою думку, саме інтерактивне навчання здатне відповісти на ці питання [17, 8].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації освітнього процесу, суть якої полягає у спільній діяльності учнів над освоєнням навчального матеріалу, обміні знаннями, ідеями, способами діяльності. Інтерактивна діяльність під час уроків передбачає організацію та розвиток діалогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного вирішення загальних, але значимих для кожного учасника завдань. Інтерактив унеможливорює домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншим. У ході діалогового навчання учні навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на уроках організуються індивідуальна, парна та групова робота, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, йде робота з документами та різними джерелами інформації, використовуються творчі роботи.

Інтерактивні методи націлені на:

- стимулювання навчально-пізнавальної мотивації;
- розвиток самостійності та активності;
- виховання аналітичного та критичного мислення;
- формування комунікативних навичок
- саморозвиток учнів [16, 46].

В інтерактивному навчанні враховуються потреби учня, залучається його особистісний досвід, здійснюється адресне коригування знань, оптимальний результат досягається через співпрацю, співтворчість, самостійність та свободу вибору, учень аналізує власну діяльність. Принципово змінюється схема взаємозв'язку між учасниками освітнього процесу, у контакті з учителем та однолітком учень відчувається комфортніше.

Інтерактивне навчання – це навчання занурене у спілкування. При цьому «занурене» не означає «заміщене» спілкуванням. Інтерактивне навчання

зберігає кінцеву мету та основний зміст освітнього процесу, але видозмінює форми з трансляючих (передавальних) на діалогові, тобто засновані на взаєморозумінні та взаємодії.

У середині ХХ ст. Курт Левін висунув припущення, що легше змінити індивідів, зібраних у групу, ніж змінити кожного з них окремо. У цьому полягає найважливіша особливість інтерактивного навчання: процес навчання відбувається у груповій спільній діяльності.

Групова форма навчання, на думку фахівців, дозволяє реалізувати одночасно три основні завдання:

- конкретно-пізнавальне завдання, пов'язане з безпосередньою навчальною ситуацією;
- комунікативно-розвиваюче, у процесі якого виробляються основні навички спілкування всередині та за межами цієї групи;
- соціально-орієнтаційне, яке виховує громадянські якості, необхідні для адекватної соціалізації індивіда в співтоваристві [16, 54].

У групі інтерактивного навчання повинні здійснюватися дві основні функції, необхідні для успішної діяльності:

- вирішення поставлених освітніх завдань;
- надання підтримки членам групи в ході спільної роботи.

Етапи побудови інтерактивного навчання

1. Об'єднання учнів у групи. При організації групової роботи ефективність навчання великою мірою залежить від сприятливого емоційного клімату мікрогрупи. І. А. Зимова називає це психологічним контактом, чи спільністю психічного стану, що викликає взаєморозуміння у спільній діяльності, взаємну зацікавленість і довіру один до одного. Формування групової взаємодії починається вже цьому етапі.

Об'єднувати у групи можна:

- за бажанням;
- з урахуванням особистісних вподобань;
- за іншим критерієм.

2. Організація навчальної діяльності учнів групи. Цей етап включає: засвоєння навчальних завдань, що стоять перед групою; процес пошуку (обговорення) найкращого рішення; підсумовування думок та підбиття підсумків групової роботи; презентацію групового рішення поставленого завдання у межах, визначених педагогом [14,5].

Для визначення спільної думки групи необхідно, щоб завдання, яке визначає хід групової роботи, було правильно сприйнято всіма членами групи.

У процесі пошуку розв'язання завдань під час інтерактивного навчання відбувається зіткнення різних точок зору учнів. Одне з найважливіх правил поведінки для школярів у тому, що слід поважати особистість однокласника і роль, що він виконує у процесі групової роботи.

Фахівці виділяють такі норми поведінки у процесі інтерактивного навчання:

- у спільній роботі немає «акторів» та «глядачів», усі – учасники;
- кожен член мікрогрупи заслуговує на те, щоб його вислухали не перебиваючи;
- слід говорити так, щоб тебе розуміли; висловлюватися безпосередньо на тему, уникаючи зайвої інформації;
- якщо інформація, що прозвучала, не цілком зрозуміла, ставити питання «на розуміння» (наприклад, «Чи правильно я зрозумів?..»); лише після цього робляться висновки;
- критикуються ідеї, а не особистості;
- мета спільної діяльності полягає не в «перемозі» будь-якої однієї точки зору, а в можливості знайти краще рішення, дізнавшись різні думки щодо проблеми і т.д

3. Презентації групових рішень (Підбиття підсумків). Процес підбиття підсумків показує, наскільки вдалося групі виконати поставлене завдання. На цьому етапі виникають деякі «підводні камені», до яких має бути готовий вчитель. Наприклад, на поданні рішення групи раптом з'ясовується, що

«керівник групи» («спікер», «ритор» та ін.) висловлює свою думку, а не думку групи. Або, навпаки, у процесі захисту виявляється, що далеко не кожен член групи може пояснити і довести рішення. Отже, функція групового згуртування була реалізована не достатньою мірою. Щоб подолати децентрацію навчальних і комунікативних завдань, зарубіжні педагоги на етапі постановки завдання особливо застерігають, що думка групи має справді висловлювати сукупну думку всіх членів. Це означає, що у процесі обговорення потрібно вчити слухати одне одного, приймати чужу думку, поступатися чи, навпаки, знаходити такі аргументи, які, не ображаючи, доводять правильність позиції, думки тощо [14, 6]

4. Рефлексія. Навчальна взаємодія має виконувати не лише функцію вирішення навчальної задачі, а й надання підтримки членами групи. Якщо перша функція здійснюється з самої навчальної ситуації, то реалізація другої оцінюється саме у рефлексивному етапі. Складність її полягає не так у небажанні учнів розібратися у своїх почуттях, як у невмінні висловити свої відчуття.

Тому педагогу варто заздалегідь підібрати питання, що допомагають школярам зрозуміти і адекватно висловити ставлення до того, що відбувається. Наприклад: Чи легко працювати у групі? Хто почував себе некомфортно і чому? Чи завжди правий той, хто бере на себе керівну роль групи? Які почуття відчуває спікер, який представляє думку групи, але не впевнений у правильності рішення? До якого результату наводить позиція тих, хто вважає за краще відмовчуватися? Що відчуває людина, якій не дають висловитись? Що допомагає і що заважає спільній роботі? Якою має бути допомога вчителя? Що нового почерпнеш для себе у спільній роботі? Як можна покращити роботу групи?

Ефективність рефлексивного етапу залежить від готовності учнів до самоаналізу. Важливо, щоб рефлексія була присутня на кожному занятті, щоб у неї спочатку включалися всі без винятку учні (пізніше можна зупинитися на заслуховуванні реплік кількох людей). З першого ж заняття необхідно

прийняти правило трьох «не можна»: не можна говорити про те, що вже було сказано; не можна відмовлятися від повідомлення своєї думки групі (під будь-яким приводом); не можна ховати за висловом свій поганий настрій. У процесі висловлювання думок не повинно бути повторів, тому необхідно налаштувати школярів на те, що почуття, які вони відчують, можуть бути подібними, але не однаковими. Знайти і показати особливість особистого переживання (з приводу всього заняття, окремого епізоду, конкретної людини тощо) - у цьому полягає момент осмислення.

Відмінність основ інтерактивного навчання від традиційного вимагає перегляду звичної системи оцінки діяльності учнів, що є характерним для всіх підходів, орієнтованих на суб'єкт-суб'єктне навчання [14, 8].

Надзвичайно важливо, що у новій системі навчання змінюються підходи до допущених учнями помилок. Фокус уваги викладача зміщується від отримання правильної відповіді до розуміння того, як ця відповідь отримана. Помилки учнів викладач використовує як частину освітнього процесу, разом із ними аналізує логіку мислення, що призвела до прорахунків, і тим самим удосконалює розумовий процес. Головний принцип аналізу помилок спільної роботи: розбирати не змістовну помилку (наприклад, неправильно складену схему), а хід взаємодії. Оцінюючи роботу групи слід підкреслювати не так учнівські, скільки людські чесноти: терплячість, доброзичливість, дружелюбність, ввічливість, привітність. Оцінювати можна лише загальну роботу групи, у жодному разі не давати дітям, які працювали разом, різних оцінок.

Інтерактивні методи навчання

Існують різні інтерактивні методи навчання, які можна використовувати в залежності від типу уроку та на різних етапах уроку (організаційний, інформаційний, смисловий, демонстраційно-дискусійний, підсумковий).

Застосування інтерактивних методів навчання можливе незалежно від рівня підготовленості учнів, а також використовуючи різні форми роботи.

Інтерактивних форм і методів навчання дуже багато, вони спонукають до творчої пізнавальної діяльності учнів. По суті, в режимі інтерактиву йде навчання на так званих нестандартних уроках: іграх, семінарах, майстерках, конкурсах, дебатах, уроках захисту проєктів, театралізації, конференціях, дискусіях, тощо.

К. Левін стверджував, що більшість ефективних змін в установках і поведінці людей легше здійснюються у груповому, ніж в індивідуальному контексті.

В останнє десятиліття з'явилися інтерактивні опитування, програми на телебаченні та радіо, що передбачають «живе» спілкування, вільний обмін думками з глядачами та слухачами та дають можливість впливати на деякі сюжетні лінії передач.

Одночасно терміни «інтерактивність», «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи та методики навчання» стали з'являтися у статтях та роботах з педагогіки, у розділах навчальних посібників, що описують процес навчання як спілкування, кооперацію, співробітництво рівноправних учасників [13, 8].

Найчастіше термін «інтерактивне навчання» згадується у зв'язку з інформаційними технологіями, дистанційною освітою, з використанням ресурсів Інтернету, а також електронних підручників та довідників, роботою в режимі он-лайн тощо. Сучасні комп'ютерні телекомунікації дозволяють учасникам вступати в «живий» (інтерактивний) діалог (письмовий чи усний) з реальним партнером, а також уможливають активний обмін повідомленнями між користувачем та інформаційною системою в режимі реального часу [17, 8]. Комп'ютерні навчальні програми за допомогою інтерактивних засобів та пристроїв забезпечують безперервну діалогову взаємодію користувача з комп'ютером, дозволяють учням керувати ходом навчання, регулювати швидкість вивчення матеріалу, повертатися на більш ранні етапи тощо.

Таким чином, інтерактивне навчання — це спосіб пізнання, який

здійснюється у формах спільної діяльності учнів: всі учасники освітнього процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег та свою власну поведінку, поринають у реальну атмосферу ділового співробітництва щодо вирішення проблем. У цьому здійснюється постійна зміна видів діяльності: ігри, дискусії, робота у малих групах, невеликий теоретичний блок (міні-лекція). Крім того, інтерактивне навчання засноване «на прямій взаємодії учнів з навчальним оточенням. Навчальне середовище, постає як реальність, в якій учасники знаходять для себе область досвіду, що освоюється» [13,18].

Інтерактивне навчання передбачає відмінну від звичної логіки освітнього процесу: немає від теорії до практики, як від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування. Досвід та знання учасників освітнього процесу є джерелом їх взаємонавчання та взаємозбагачення. Ділячись своїми знаннями та досвідом діяльності, учасники беруть на себе частину навчальних функцій викладача, що підвищує їхню мотивацію та сприяє більшій продуктивності навчання. Інтерактивна модель навчання найефективніша у додатковій професійній освіті, у неформальній освіті дорослих, оскільки дорослі мають великий життєвий та професійний досвід. Як зазначає О. Пометун [16], розвиток професіоналізму завжди йде через «іншу людину», яка може бути представлена і безпосередньо як живий суб'єкт, і опосередковано як автор підручника чи комп'ютерної програми.

При інтерактивному навчанні педагог виконує функцію помічника у роботі, одного з джерел інформації. Центральне місце у його діяльності займає не окремий учень як індивід, а група взаємодіючих учнів, які стимулюють та активізують один одного. При застосуванні інтерактивних методів найсильніше діє на інтелектуальну активність дух змагання, суперництва, який проявляється, коли люди колективно шукають істину. З іншого боку, діє такий психологічний феномен, як зараження (не

наслідування, саме зараження), і будь-яка висловлена сусідом думка здатна мимоволі викликати власну, аналогічну чи близьку до висловленої чи, навпаки, зовсім протилежну. Найбільш повно ці ефекти виявляються при ігрових та тренінгових формах проведення занять.

Форма організації навчання - це зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учня, що здійснюється у встановленому порядку та певному режимі [1, 88]. Методом навчання називається спосіб досягнення будь-якої мети, розв'язання конкретної задачі.

Інтерактивна діяльність передбачає організацію та розвиток діалогового спілкування, яке веде їх до взаємодії, взаєморозуміння, до спільного вирішення та прийняття найбільш загальних, але значущих для кожного учасника завдань. При інтерактивному навчанні виключається домінування одного виступаючого, і однієї думки. У ході діалогового спілкування в учасників формуються вміння критично мислити, розмірковувати, вирішувати суперечливі проблеми на основі аналізу почутої інформації та обставин, вони навчаються зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, правильно висловлювати свої думки, брати участь у дискусіях, професійно спілкуватися з колегами. Цінно те, що за такої організації роботи учень може не тільки висловити свою думку, погляд, дати оцінку, але, почувши доказові аргументи однолітків, відмовитися від своєї точки зору або суттєво змінити її. В учасників формується повага до чужої думки, уміння вислуховувати іншого, робити обґрунтовані висновки.

Особливостями інтерактивних технологій є:

- Наявність учасників, інтереси яких значною мірою перетинаються чи збігаються.
- Наявність чітко обумовлених правил (кожна методика має свої правила).
- Наявність ясної та конкретної мети.
- Взаємодія учасників у тому обсязі та тим способом, який вони самі визначають.

- Групова рефлексія.
- Підведення підсумків.

Існують різні інтерактивні методи, в різних модифікаціях та варіантах, з різними назвами, для роботи індивідуально, в парах, групами, колективно: «Мозковий штурм», «Карусель», «Два, чотири – разом», «Мозаїка», «Міжсобійчик», «Спільний проєкт», «Акваріум», «Метод ПРЕС», «Навчаючи – навчаюсь», «Вибери позицію», «Жива лінія», «Велике коло» та багато інших. Але всі вони створюють атмосферу підвищеного інтересу, ситуацію діалогу, у них можлива неправильна відповідь, учень оцінюється процесом діяльності тощо [4, 98].

«Акваріум»

У дискусії на кшталт Акваріум всі учасники діляться на 2 великі групи – одні сідають у центр, інші розташовуються навколо них. Попередньо обговорюються правила ведення дискусії. Потім ті, хто перебуває у внутрішньому колі, починають обговорення однієї з тем або проблем. Ті, хто сидить у зовнішньому колі, спостерігають за дискусією з точки зору дотримання правил та аналізу ходу дискусії, її змісту. Після того, як спливає час, що відводиться на дискусію, учасники зовнішнього кола аналізують її хід, висловлюють свої точки зору (учасники дискусії в цей час не повинні ніяк реагувати та відповідати на критику), за необхідності можуть бути скориговані створені попередньо правила ведення дискусії. Потім учасники зовнішньої групи сідають у внутрішнє коло та проводять свою дискусію, а зовнішнє коло займають ті, хто вже брав участь у дискусії. Краще щоб теми дискусії змінювалися, що створить різні умови для обох груп.

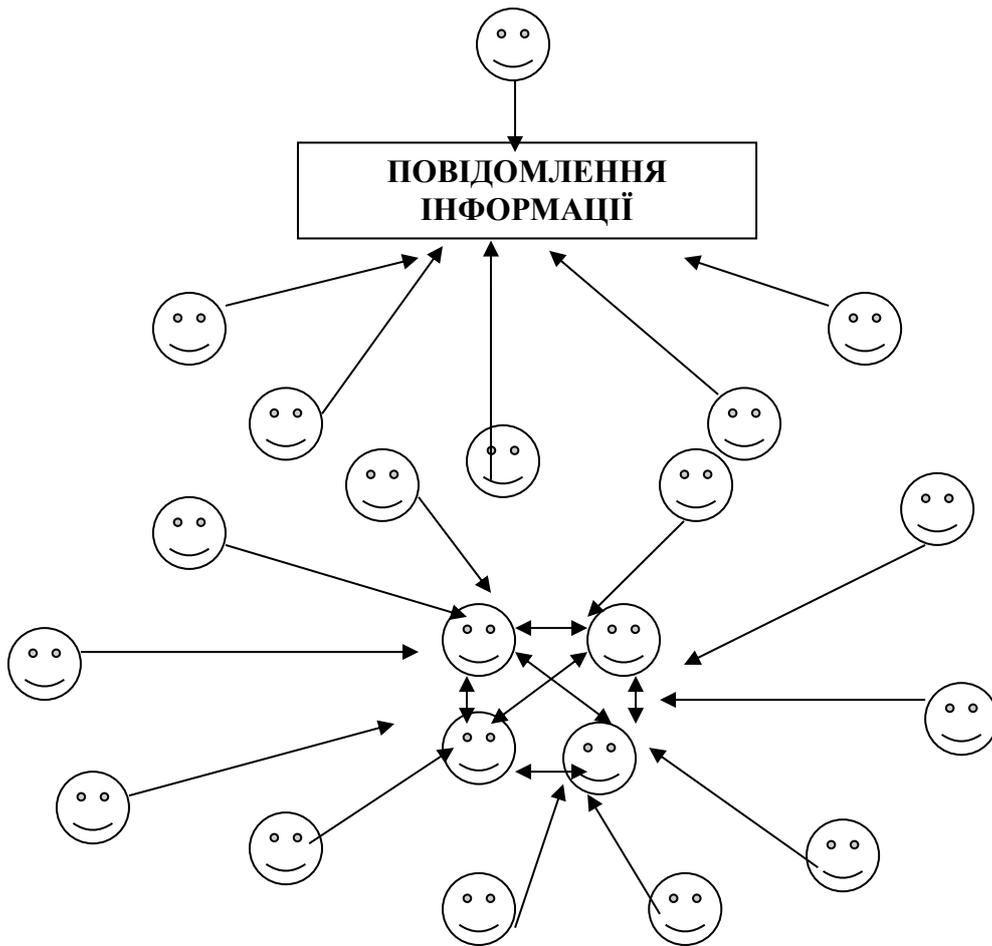

Рис. 1 Методика «Акваріум»

Учні об'єднуються у групи по 5-6 осіб. Одна з груп займає місце у центрі класу, отримує завдання, зачитує та обговорює його. Інші учні не втручаються в обговорення, а уважно слухають і роблять позначки. Після публічного виконання завдання група займає свої робочі місця, а учні класу обговорюють перебіг дискусії, аргументи промовців.

Після цього місце в Акваріумі займає інша група.

«Два, чотири – разом»

Учням пропонується проблема чи інформація, яку вони спочатку відпрацьовують самостійно, потім обговорюють у парах, далі об'єднуються у четвірки. Після ухвалення спільного рішення у четвірках відбувається спільне обговорення питання.

«Мікрофон»

Учням пропонується висловити свою точку зору щодо поставленого питання чи проблеми. По класі пускають предмет, що імітує мікрофон.

Кожен, який одержав такий «мікрофон» зобов'язаний чітко і лаконічно викласти свою думку і зробити висновок.

«Синтез ідей»

Ця вправа передбачає виконання групами поетапно всіх видів завдань уроку: на окремих аркушах паперу перша група виконує перше завдання, друга – друге тощо. Після виконання перша група віддає свій листок доопрацювання другій групі, друга – третьої тощо. Коли доопрацьований листочок повертається до «господарів», кожна група презентує свої дослідження з урахуванням додатків однокласників.

Можна перед початком роботи створити експертну групу, яка оцінюватиме продуктивність роботи кожної групи.

«Мозковий штурм»

Для вирішення проблемного питання учням пропонується знайти якнайбільше шляхів, ідей, пропозицій, кожна з яких фіксується на дошці або аркуші паперу. Після створення такого «Банку ідей» проводиться аналіз та обговорення.

Мозковий штурм є способом виникнення нових ідей (архімедівська «Еврика!»). Метод групового продукування ідей став застосовуватися в США з кінця 30-х років і використовувався спочатку тільки в промисловому винахідництві. Автор – Алекс Осборн. Він умовно розділив мислення творче і критичне – ця ідея є основою методу. Творче - спрямоване на народження нових ідей, має бути вільно від стереотипів та заборон (гра уяви, що вимагає відкритості та розкнутості від людини). Критичне – аналіз та відбір ідей, строгість, облік реальних можливостей.

Осборн запропонував розділити ці типи мислення на 2 етапи (сесії). Перший (продуктивний чи генеруючий) – висування нових ідей. Другий (відбірковий) - аналіз та раціональний відбір висунутих ідей.

4 основні правила продуктивного етапу (мозкового штурму):

1. «Відмовитися від будь-якої критики» - припинення будь-яких спроб аналізу та критики.

2. «Ідеї мають бути максимально різноманітні, доходячи певною мірою до абсурду» («Чим абсурдніші, тим краще») – все нове спочатку здається божевільним і не вписується в існуючі уявлення.

3. «Чим більше, тим краще» – кількість тягне за собою якість.

4. «Вітається прагнення комбінації та вдосконалення ідей» - спонукає пропонувати як свої ідеї, а й розвивати ідеї партнерів з мозкового штурму.

Таким чином, у короткому вигляді ці вимоги можна сформулювати: відмова від критики – різноманітність – максимум ідей – розвиток ідей.

Метод «ПРЕС»

Ця вправа розвиває вміння формулювати висловлювання щодо певного дискусійного питання у стислій формі, виразно, аргументовано, лаконічно.

«Метод ПРЕС» складається з чотирьох етапів:

1. Висловлення власної точки зору («Я вважаю, що...»)
2. Обґрунтування своєї думки («... Так як...»)
3. Приклади та аргументи для підтримки своєї точки зору («...наприклад...»)
4. Узагальнення, висновки («Отже...»).

«Навчаю – навчаюсь»

Матеріал уроку поділяється на окремі блоки за кількістю учнів у класі. Учні відпрацьовують та обмінюються інформацією, створюючи тимчасові пари, після чого відбувається колективне обговорення та закріплення навчального матеріалу.

«Вибери позицію»

Пропонується проблемне питання, дві протилежні точки зору та три позиції: «Так» (за першу пропозицію), «Ні» (за другу пропозицію), «Не знаю, не визначив власну позицію». Учні класу вибирають певну позицію, формують три групи, обговорюють правильність своєї позиції. Один чи кілька членів кожної групи аргументують свою позицію, після чого відбувається колективне обговорення проблеми та поняття правильного вирішення.

«Карусель»

Учні розміщуються у два кола один до одного. Деякий час кожна пара обмінюється інформацією, своїми думками; після цього учні зовнішнього кола переміщуються по колу до наступного партнера. Можна попередньо запропонувати учням підготувати питання на тему і провести по колу опитування.

«Спільний проєкт»

Групи працюють над виконанням різних завдань однієї теми. Після завершення роботи кожна група презентує свої дослідження, у результаті всі учні знайомляться з темою загалом.

«Сінквейн або Повільне занурення»

Учням пропонується:

1. Назвати один іменник (пов'язаний з темою уроку).
2. Дати до нього два прикметники.
3. Назвати придатні до слова три дієслова.
4. Скласти із цими словами речення.
5. Дати до слова синонім.

Підсумком застосування інтерактивних технологій має бути розвиток у дітей толерантного ставлення до іншої культури, іншої думки. Virізняють такі технології роботи з виховання толерантності через структуровану навчальну суперечність: діалог, дискусія, дебати, полілог, гра, тренінг, проєктування.

Діалог – розмова, обмін думками двох чи більше реальних чи вигаданих осіб; (грец. dialogos – розмова) розмова, спосіб пошуку істини під час розмови, суперечки чи дискусії, що склався як традиція в античному світі.

Дискусія – основний інструмент вирішення різноманітних протиріч, метод стимулювання пізнавальної та загалом соціальної активності її учасників.

Дискусія покликана виявити існуюче різноманіття точок зору

учасників на якусь проблему і, за необхідності, дати всебічний аналіз кожної з них, та сформувані власний погляд кожного учасника на проблему.

Дискусію відрізняють:

- а) творчий, дослідницький характер стосовно змісту проблеми;
- б) інтерактивний, колективний, груповий обговорення проблем.

Основна відмінність дебатів полягає в наступному: цей вид дискусії присвячений однозначній відповіді на поставлене питання – так чи ні. Причому одна група (стверджуючі) є прихильниками позитивної відповіді, а інша група (що заперечують) – прихильниками негативної відповіді. У середині кожної групи можуть утворюватися 2 підгрупи, одна підгрупа – підбирає аргументи, а друга – розробляє контраргументи. Члени журі або судді за заздалегідь визначеними критеріями оцінюють аргументи та контраргументи, а також аналізують їхню різнобічність (можливі критерії наводяться нижче). Групи мають час на підготовку своїх виступів, а також важливим моментом є те, що контраргументи висловлюються не одразу після аргументів, а через певний час.

Своїм корінням дебати йдуть в обговорення політичних питань у Стародавніх Афінах. У системі освіти застосування дебатів почалося з Середніх віків, через них в університетах Європи відточувалася ораторська майстерність. Сьогодні дебати також стають особливою частиною політичного процесу під час виборів глави держави. У 1960 році перші теледебати пройшли між кандидатами Ніксоном та Кеннеді, відкривши початок нової сторінки в історії політичного розвитку.

Для дебатів важливим є грамотний вибір теми. Також необхідно чітко визначити критерії, за якими оцінюватимуться аргументи та контраргументи, а також зробити все можливе, щоб робота членів журі була максимально відкритою та об'єктивною.

Диспут (від латів. *disputo* сперечаюся, міркую) – обговорення гострої, суспільно значущої проблеми з метою утвердження власної точки зору та перемоги над іншою стороною.

Диспут:

- орієнтує на обговорення життєво важливих, значущих проблем, але не потребує певних та остаточних рішень;
- є способом запобігання «виснаженню» мотивації вчення та її зміцнення;
- орієнтує на набуття знань та формування комунікативних та діалогових умінь та навичок у ході зіткнення думок, точок зору;
- дає можливість аналізувати поняття та докази, захищати свої погляди, переконувати в них інших людей;
- вчить виявляти сильні та слабкі сторони протилежного судження, підібрати докази, що спростовують помилковість однієї та підтверджують достовірність іншої точки зору;
- вчить мужності відмовитися від хибної точки зору в ім'я істини.

Ток-шоу (Панельна дискусія). У ток-шоу є кілька запрошених гостей, які становлять інтерес у зв'язку з розглянутою проблемою, а учасники готують свої питання на тему. Бажано, щоб були представлені різні погляди, а питання відрізнялися різноманітністю. Для ток-шоу важливе вміння ставити запитання та відповідати на них. У процесі шкільного навчання роль запрошених гостей можуть грати окремі учні, дорослі або вчитель (залежно від цілей організації заняття в такому вигляді). Краще, щоби учасники підготувалися заздалегідь. Також важливо мати ведучого, чия роль має бути помітна. При підборі запрошених учасників слід врахувати, щоб їхні позиції з поставленого питання чи проблеми принципово відрізнялися, що сприятиме підтримці напруги серед учасників.

1.3. Методика використання інтерактивних методів навчання у освітньому процесі початкової школи

Інтерактивні технології потребують певної зміни у житті всього класу, а також значної кількості часу для підготовки як учнів, так і педагога. Починати необхідно з поступового використання технологій, доцільно навіть створити цілісний план поступового впровадження інтерактивних технологій. Краще старанно підготувати декілька інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводити похапцем підготовлені «ігри».

Для ефективного застосування інтерактивних технологій, вчитель повинен старанно планувати свою роботу, а саме: дати завдання учням для попередньої підготовки, прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання.

Вивчаючи тему «Ніколи не завдавай природі лиха» (М. Думич, «Гніздо») у 4 класі, учні готують розповідь про лелек, енциклопедичні відомості про цих птахів, складають вірші, ребуси, кросворди, малюють ілюстрації. За виконання діти беруться, враховуючи власні інтереси, індивідуально, в парах, у малих групах. Отже, щоб зрозуміти авторський задум, учні здобувають додаткові знання, виконують ряд творчих завдань. Їм легко визначити головну думку твору. Така робота над сприйманням художнього тексту сприяє покращенню навичок читання, викликає інтерес до цієї діяльності, формує в учнів морально-естетичні якості, розвиває їхні творчі здібності. Адже навчання молодшого школяра повинно бути цікавим, радісним і одночасно забезпечувати глибоке засвоєння програмового матеріалу [4, 76].

На одному занятті можна використовувати одну-дві інтерактивні вправи, а не цілий комплекс. Потрібно добирати такі інтерактивні вправи, які б дали учням «ключ» до засвоєння теми. При виконанні цих вправ відводиться необхідний час для обдумування завдання, щоб учні виконували його вдумливо, а не механічно або «граючись». Важливо провести спокійне глибоке обговорення за підсумками інтерактивної вправи.

Серед інтерактивних методів навчання віддаємо перевагу побудові «асоціативного куща», читанню із зупинками, методам «Карусель», «Займи позицію», «Мозковий штурм», грі «Так-ні».

Зупинимось на методі, який має назву «Побудова асоціативного куща». Вчитель визначає тему одним словом, а учні згадують все, що виникає в пам'яті стосовно цього слова. Спочатку виникають найстійкіші асоціації, потім другорядні. Вчитель фіксує відповіді у вигляді своєрідного «куща», який поступово «розростається». Цей метод універсальний на всіх етапах уроку, зокрема під час активізації, в основній частині, як засіб перевірки знань.

У 4 класі на уроці читання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» під час вивчення вищезгаданої теми у підготовці до сприймання нового тексту М. Думича «Гніздо» пропонується побудова «асоціативного куща».

Вчитель ставить питання: «Що ми довідалися про лелек?»

1. Інформаційна група озвучує відомості про різні назви птаха, беручи інформацію з енциклопедичного словника.

2. Фольклорна група – підготовлені заздалегідь розповіді з народознавства, зокрема легенду про те, як чоловік став буслом.

3. Літературознавці – підготовлені відомості з додаткової літератури, в якій розповідається про лелек.

4. Читці - вміння виразно читати вірші про лелек.

5. Екологи - Закон з Конституції України (ст. 66) про охорону природи та занесення цього птаха до Червоної книги України.

6. Художники малюють цього птаха на оселі господаря.

7. Аналітики підсумовують сказане, роблять висновки про ставлення людей до цього птаха.

8. Секретар фіксує найцікавіші думки.

Отже, на дошці перед очима дітей виникає за їхніми відповідями цікавий «кущ», на «гілках» якого знаходяться відомості про птаха. Таким чином, навчання молодших школярів стає цікавим, радісним, водночас

створюються умови для бажання читати, самостійно поповнювати свої знання, пробуджується емоційне задоволення, радість від отриманих знань і самого процесу їх засвоєння. Використання методу «асоціативного куща» будується на груповій (кооперативній) формі навчального процесу. Методику застосування групової роботи навчання молодших школярів рекомендуємо впроваджувати поетапно.

1 етап – привчаємо дітей співпрацювати у фронтальній навчальній діяльності з використанням таких прийомів:

а) для оцінювання своєї відповіді учень сам призначає «вчителя»;

б) у випадку виникнення труднощів під час відповіді, учень сам викликає собі помічника;

в) вводяться прийоми безсловесного спілкування: позначки «+» - згоден; «-» - не згоден; «!» - хочу додати, «?» - не зрозумів; використовуються жести, міміка;

г) використовуються дидактичні ігри, які розвивають уміння слухати;

г) після кожної групової роботи обов'язково обговорювати з учнями успіхи виконаної діяльності.

Коли учні засвоїли прийоми та правила колективної співпраці, тоді вони готові працювати у складі малої групи.

2 етап – перехід до систематичного використання на уроці педагогічних прийомів, які наочно і практично переконують у важливості кооперації людей для досягнення ними найкращого результату:

- залучення батьків учнів для наведення яскравих життєвих прикладів;

- аналіз успішно проведених конкурсів, вікторин, учнівських свят і подорожей на уроці;

- використання завдань, які б дали змогу учням на власному досвіді переконатися у користі їхньої спільної роботи. Наприклад: клас поділити на дві частини, щоб одна група учнів працювала індивідуально, а друга – парами. Всім дітям запропонувати подібні завдання – розгадати літературний

кросворд до оповідання, який склали учні. (Діти, які працюють парами, мають виконати швидше і якісніше);

- поступове ускладнення змісту навчальних завдань, перехід від репродуктивних завдань до творчих, проблемно-пошукових, бо групова робота найбільш ефективна тоді, коли навчальний матеріал поєднує відоме учням з невідомим, що заохочує дітей до взаємодії один з одним.

Отже, поступовість залучення молодших школярів до спільної діяльності в малих групах буде ефективною, якщо її організовувати систематично [7, 85].

Активізувати учнів допомагає така форма роботи, як «Мозковий штурм». Діти не бояться висловлюватися. Саме цю форму роботи використовуємо для узагальнення вивченого матеріалу, для активізації опорних знань під час підготовки до вивчення нової теми.

Особливо цінним у роботі групи вважаємо те, що учні мають можливість виконувати різні ролі, а саме:

- партнерів, що вчать ся співробітництва;
- учасників, які шукають альтернативного вирішення проблеми;
- мислителів, що аналізують взаємозв'язки між явищами;
- співрозмовників, які вміють активно слухати, підтримувати розмову; досягати згоди, домовлятися;
- експертів, що аналізують проблему;
- друзів, які піклуються один про одного, допомагають, довіряють.

Іншим ефективним видом діяльності є метод, який допомагає провести дискусію зі спірної, суперечливої теми, - «Займи позицію». Він дає можливість висловитися кожному учневі, продемонструвати різні думки, обґрунтувати свою позицію або перейти на іншу в будь-який час, якщо вас переконали, та назвати більш вагомі аргументи.

Наприклад, об'єднуємо клас у 3 групи. Кожній подаємо початок легенди і пропонуємо її закінчити. Потім представник кожної групи зачитує складену легенду. Всім учням дозволяємо встати і підійти до того, чия

легенда найбільше сподобалась. Тоді, виступаючи у ролі журналіста, беремо у цих дітей інтерв'ю, чому вони перейшли в іншу групу.

Позитивний ефект має один з різновидів кооперативного навчання «Карусель». Ця технологія застосовується:

- для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій;
- для збирання інформації з якої-небудь теми;
- для інтенсивної перевірки обсягу і глибини наявних знань;
- для розвитку вмінь аргументувати власну позицію.

Заняття з використанням інтерактивних технологій проходять цікаво, продуктивно, знімають закомплексованість в учнів з різним рівнем навчальних досягнень. Головне, що відбувається розвиток творчих здібностей учнів, пізнавальних інтересів, значно зростає ефективність уроків читання, в учнів виникає бажання читати художню, наукову літературу, дитячі газети і журнали.

Використання інтерактивних технологій - це не самоціль. Це не лише засіб створення атмосфери співробітництва, порозуміння і доброзичливості, а й можливості дійсно зреалізувати основні засади особистісно-орієнтованого навчання. Адже застосування інтерактивних технологій на уроках читання та рідної мови дає змогу створювати навчальне середовище, що допомагає учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, виявляти і реалізовувати індивідуальні можливості.

Розділ II. Реалізація інтерактивних методів навчання на уроках інтегративного курсу «Я досліджую світ»

2.1. Організація і зміст експериментального дослідження

На основі теоретичного аналізу даної проблеми а саме: використання інтерактивних методів навчання у професійної діяльності сучасного вчителя початкової школи, було з'ясовано, що це сприяє розвитку уваги, уяви, мислення, фантазії, підвищує інтерес дітей до навчання, сприяє поглибленню і розширенню пізнавальних інтересів.

Для практичного підтвердження даних аргументів під час проходження практики у Бориславському ЗЗСО І-ІІІ ст. №3 Дрогобицького району Львівської області було проведено ряд уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з учнями 4-х класів. Ця робота мала на меті з'ясувати наявний рівень знань учнів з природничої ОГ та виявити ефективність використання вищеописаних методів для ознайомлення з ним учнів.

Після проведених уроків отримані результати були нами узагальнені, систематизовані і погруповані у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати отримані на уроках ЯДС

№ п/п	Прізвище та ім'я дитини	Рівень		
		Високий	Середній	Низький
1	Заслонова Олександра			+
2	Керусенко Анастасія		+	
3	Голик Микола			+
4	Перетяцько Євген		+	
5	Стагінський Володимир		+	
6	Макарова Анастасія	+		
7	Письменна Інна			+
8	Шерстюк Мілана			+

Дані таблиці свідчать про те, що високий рівень властивий лише одній дитині, середній – трьом, низький – чотирьом.

Учні нерідко не можуть зв'язати поняття навіть одного й того ж предмета. Знання їх часто відірвані від дійсності, мають формальний характер.

Враховуючи цей стан справ, бажано змістити акценти на вміння навчатися, набуття практичних навичок, формування особистої позиції учня.

Отже, виходячи із отриманих результатів і зроблених висновків впливає те, що використання вищеописаних інтерактивних методів є доцільним і рекомендовано виправданим за для підвищення активності учнів і рівня їх знань на уроках «Я досліджую світ».

Метою будь-якої технології є досягнення більш високого рівня навчання та виховання. Для здійснення цього педагогічна технологія повинна задовольняти такі вимоги:

- науковість – усі педагогічні технології повинні мати наукове обґрунтування;
- системність – усі складові технології (прийоми, методи, форми) повинні бути взаємопов'язані та складати в сукупності єдине ціле;
- передбачуваність – етапи впровадження та очікувані результати технології повинні бути чітко сплановані;
- ефективність – застосування певної технології виправдовує витрати (часові, емоційні, матеріальні тощо) для отримання гарантованого результату;
- можливість відтворення – можливість використання, повторення технології іншими суб'єктами;
- оптимальність – певна технологія має низку переваг порівняно з іншими для отримання бажаного результату.

Під час підготовки до уроків необхідно перечитати багато методичної літератури, переглянути розробки уроків вчителів на сайтах Інтернету. Кожен урок повинен містити інтерактивні вправи та завдання, оскільки вони

дуже різноманітні. Особливе місце відводимо груповим формам роботи, практичним роботам з інструктивними картками.

Урок розпочинаємо з розминки. Вона замінює організаційний момент. Використовуємо цікаві логічні вправи, завдання, поетичні рядки, вислови, зашифровану тему, ігри, додаткову інформацію. Розминка буває психологічною і творчою, сприяє підготовці учнів до сприйняття матеріалу, позитивно налаштовує на роботу під час уроку.

Обов'язковим елементом кожного уроку є актуалізація опорних знань, яка пов'язує вивчене з життям, активізує пізнавальну діяльність. На цьому етапі застосовую: «Мозковий штурм», рольові ігри, природничі диктанти, вправи, кросворди, проблемні запитання та завдання, які сприяють повторенню вивченого, зв'язують між собою частини уроку й уроки в єдине ціле.

Мотивація навчальної діяльності пробуджує мотиви і стимулює до дій на уроці. Тут використовуємо поетичні рядки, захоплюючі віртуальні подорожі та екскурсії, цікаву інформацію з теми, ігри, метод асоціацій і порівнянь, проблемно-творчі завдання і задачі, експерименти і досліді.

На етапі сприйняття та засвоєння матеріалу використовуємо роботу в групах, проблемні запитання, бесіди, пояснення вчителя, читання з передбаченням, ігри та завдання.

На етапі осмислення об'єктивних зв'язків – групові форми роботи: вправи та завдання, рольові та екологічні ігри, складання опорних схем і конспектів.

Узагальнення і систематизація знань як важливий етап уроку включає вправи для закріплення і корекції знань: проблемно-творчі завдання, завдання на знаходження і виправлення помилок, логічний ланцюжок.

Підсумки уроку вчать учнів робити висновки на базі вивченого матеріалу. На цьому етапі застосовуємо також рольові та екологічні ігри, вислови видатних людей, вправи: «Мікрофон», «Мої очікування», «Зворотній квиток».

Домашні завдання є творчо-пошукові, репродуктивні, індивідуальні та групові.

До кожної теми добираємо різнорівневі завдання для тематичного оцінювання: I та II рівні – репродуктивні, обов'язкові для всіх учнів, а III і IV – творчі, де на вибір пропонується по 1-2 завдання. Перевірочні роботи протягом усієї теми – природничі диктанти, ланцюжкове опитування і вправи – дають змогу учням ефективно засвоїти та закріпити матеріал, визначити рівень власних досягнень і підготуватися до тематичного оцінювання.

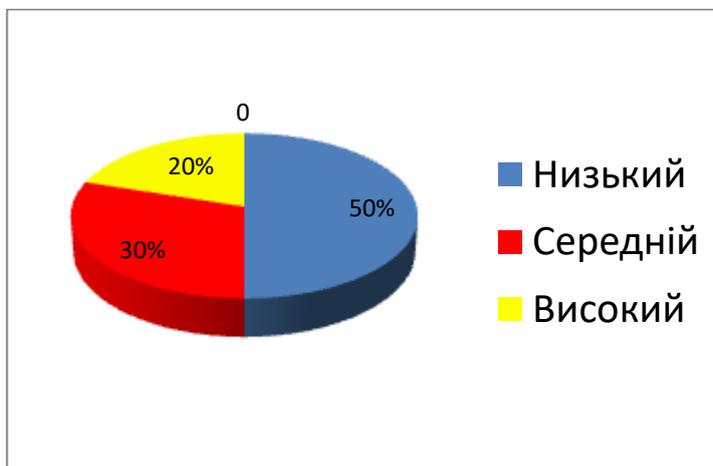
Порівняльні результати ми згрупували в таблиці 2.

Таблиця 2

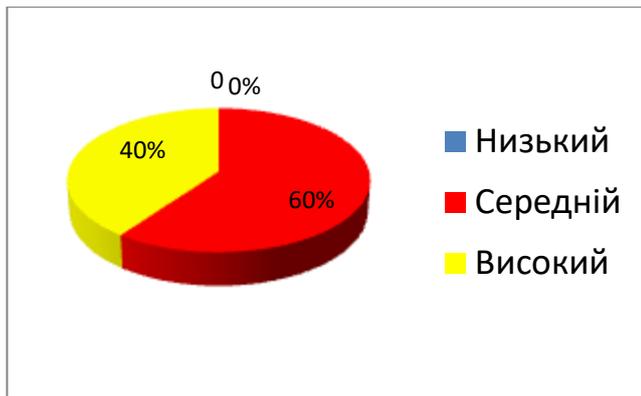
Порівняльні результати

	Високий		Середній		Низький	
	констатувальний етап	контрольний етап	констатувальний етап	контрольний етап	констатувальний етап	контрольний етап
Контрольний клас	1-12%	3-38%	3-38%	4-50%	4-50%	1-12%
Експериментальний клас	4-25%	6-38%	8-50%	8-50%	4-25%	2-12%

Контрольний клас (діаграма № 1):

Експериментальний клас (діаграма № 2)

В експериментальному класі учнів з високим і середнім рівнем знань стало більше, а з низьким – менше.

В контрольному класі такий результат менш помітний.

Отже, це свідчить про те, що робота по в процесі використання запропонованої методики дала позитивні результати.

В загалом, уроки з використанням інтерактивних методів навчання сприяють концентрації уваги, розвивають творчу уяву, мислення, фантазію. А це в подальшому слугуватиме хорошим чинником.

2.2. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

«Учительська професія це людинознавство, постійне проникнення у складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється...» – писав В.Сухомлинський [25, 154]. Людинознавчий підхід є відображенням демократизації і гуманізації шкільного життя, коли в центрі уваги педагога – кожна дитина з її індивідуальними особливостями. Особистісний підхід до навчання і виховання молодшого школяра створює умови для всебічного впливу на дитину, усвідомлення (діагностування) рівня її знань, рівня сформованості рис характеру, компонентів світогляду.

Досвід показав, що використання інтерактивних технологій вимагає старанної підготовки до уроків не тільки вчителя, а й учнів.

Розпочинати впровадження інтерактивних технологій потрібно поступово. Спочатку слід навчити учнів успішно спілкуватися, використовувати навички активного слухання, висловлювати власні думки, бути толерантними, розуміти й поважати один одного.

На підготовчому етапі формуються мікрогрупи. При цьому враховують позитивний емоційний стан мікрогрупи, готовність учасників до співпраці під час вирішення навчальної проблеми, яка повинна спонукати учнів до пошукової діяльності, обміну власним досвідом, думками, розвивати вміння та навички самостійно працювати. Далі в процесі спілкування учні виявляють не тільки знання предмета, а й уміння узагальнювати, робити логічні висновки, у них формуються комунікативні уміння – у процесі обговорення свою думку необхідно висловлювати стисло і не відхилятися від теми; демонструвати вміння не тільки говорити, а й слухати.

Наступний етап – презентація групових рішень – може бути організований по-різному. Залежно від характеру взаємодії учасників груп (спільно-індивідуальна, спільно-послідовна, спільно-взаємодіюча).

Спільно-індивідуальна форма передбачає представлення результатів власної діяльності кожного учасника, обговорення та вибір доцільного варіанта. При спільно-послідовній – результат діяльності кожної групи є фрагментом, необхідним для побудови загальної відповіді. Спільно-взаємодіюча форма обумовлює вибір окремих аспектів групових рішень, на основі яких приймається колективне.

На підсумковому етапі учні оцінюють, наскільки вдалося створити атмосферу співробітництва у групі, підбивають підсумки виконаної роботи.

Шестирічні діти потребують особливої уваги та підходу до навчання. Лише уроки з використанням інтерактивних методів навчання можуть запалити в їхніх оченях іскорки бажання сприймати навчальний матеріал.

«Казка - це образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки й мови», писав В.О. Сухомлинський [25, 187].

Ці слова підтверджуються на кожному уроці, на яких присутня «Казка». Знаючи інтереси дітей, вчителі на урок запрошують персонажів різних казок, яким учні допомагають виконати те чи інше завдання:

- навчають семеро козенят рахунку в межах 10;
- персонажів казки «Колобок» складати прості задачі;
- Круть та Верть із казки «Колосок» разом з дітьми вивчають склад чисел;
- Пан Коцький будує графічні моделі речень і т.д.

Не менш до вподоби першокласникам і уроки на природі. Пізнаючи оточуючий світ, в ігровій формі діти оволодівають програмовим матеріалом.

В.О. Сухомлинський говорив: «Усі наші задуми, пошуки перетворюються на порох, на мертву мумію, якщо немає дитячого бажання вчитися». І від нас залежить, чи з'явиться воно.

Тому педагоги використовують різні технології: ігрові, групові, парні, тощо.

Робота в парах – технологія, яку можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань тощо. За умов парної роботи всі діти у класі отримують можливість говорити, висловлюватись. Робота у парах дає учням час подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватися, критично мислити, вміння переконувати й вести дискусію.

Роботу у мікрогрупах та групах – відносять до більш дійових інтерактивних форм навчання.

Впроваджувати групову роботу слід поступово. Спочатку вчителі привчають дітей співпрацювати у фронтальній навчальній діяльності. Коли учні засвоїли прийоми та правила колективної співпраці, тоді вони готові працювати у складі малої групи.

Однією із самих простих та цікавих для учнів є технологія «**Мікрофон**», під час якої діти вчаться висловлювати свої думки, ділитися враженнями та уважно вислуховувати інших.

Для розвитку зв'язного мовлення вчителі використовують методику «**незакінчених речень**». Цей прийом вони інколи поєднують з «Мікрофоном», і це дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлювання.

Наприклад:

- *я вважаю, що це казка, тому що....*
- *це слово - числівник, тому що...*

Інколи на уроках вчителі використовують технологію «**Акваріум**». Діти об'єднуються в групи, які по черзі обговорюють своє питання. Інші уважно слухають, а потім висловлюють власні думки:

- чи погоджуєтеся ви з думкою групи?
- чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною?
- який з аргументів ви вважаєте найбільш переконливим?

Наприклад, урок читання в 3 класі.

Тема уроку: «Чарівні казки. Українська народна казка «Кирило Кожум'яка».

Кожна група отримує певне завдання (запитання), яке по черзі обговорюють в своїй групі. Інші групи уважно слухають, а потім обговорюють результати дискусії.

Запитання:

- назвіть відомі вам казки, які можна визначити як чарівні? Доведіть правильність вибору;
- які казки, представлені на книжковій виставці, є чарівними. Доведіть своє рішення.

На уроках української мови під час узагальнення вивченого з теми «Тверді та м'які приголосні звуки», учитель пропонує прочитати її і сказати, використовуючи мікрофон, чим важливий цей матеріал, що вони знають з

цієї теми. Говорити може лише той, хто одержав мікрофон. Діти повинні стисло і швидко висловитись. Відповіді учнів записуються на дошці. Після цього вчитель переходить до викладу нової теми.

Мозковий штурм – ефективний метод колективного обговорення проблеми чи завдання, пошук рішень, який спонукає учасників виявляти свою уяву та творчість. Він передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та рішень.

Тому вчителі вдало використовують цей метод як на початку уроку так і впродовж уроку, для вдалого його завершення. Перед використанням вчителі повторюють деякі з правил:

- кажіть усе, що спаде на думку,
- не обговорюйте і не критикуйте висловлювання інших,
- розширення запропонованої ідеї заохочується [23, 76].

Так під час вивчення теми «Ріки України» вчитель запитує у дітей: – «Що ви знаєте про ріки України?» При цьому «мозковий штурм» організують за такими правилами:

1. Усі учасники «штурму» пропонують ідеї щодо географічних назв (ідеї можуть бути різними).

2. Один учень («секретар») записує на дошці всі пропонувані ідеї. Коли група вважає кількість поданих ідей достатньо, переходять до наступного етапу.

3. Ідеї систематизують, аналізують, розвивають групою.

4. Обирають найкращі рішення. На дошці записують:

- Назви рік України.
- Яка річка найбільша?
- Яка річка протікає через наше місто?
- В яку річку, більшу за розміром, впадає та чи інша річка ?
- В яке море впадають ці річки ?
- Як пишуть географічні назви ?

Необмежене поле діяльності для використання технологій **«Рольова гра»**, **«Програвання сценки»**, **«Драматизація»**. У ході гри учні «розігрують у ролях» визначену проблему або ситуацію. Найпростіше використання:

- читання тексту за ролями;
- формулювання коротких висловлювань або відповідей від імені певної особи, природного явища, конкретного предмета, тварини.
- театралізація певного твору чи його частини [21, 96].

Дуже вдало використовують вчителі технологією **«Коло ідей»**, яка дуже подобається дітям, коли вони по черзі висловлюють свої думки щодо заданої теми. Один із варіантів даної роботи: учні обговорюють питання в парі, а потім виносять свою думку на загальне.

Особливо із захопленням працюють діти на уроках з використанням **«ажурної пилки»**, під час якої кожен з них усвідомлює свою значимість, що його знання, увага, вміння читати, аналізувати допоможуть групі. А це дуже важливо. Адже, коли учень позитивно оцінює свою роль, то зростає бажання вчитися - його знання стають у пригоді не лише йому, а й товаришам, вони впливають на спільний результат.

Отже, використання інтерактивних технологій має багато переваг: у роботі задіяні всі учні класу; учні вчаться працювати у групі (парі); формується доброзичливе ставлення до учнів та вміння відстоювати свою позицію.

Серед інтерактивних методів навчання своє місце знайшов метод **«асоціативного куща»**

Головною ідеєю його – на початку уроку вчитель визначає одним словом тему, над якою буде проводитися робота. Учні згадують все, що виникає у пам'яті стосовно цієї теми (слова). Спочатку висловлюються і фіксуються найстійкіші асоціації, потім другорядні. «Кущ» асоціацій поступово «розростається». Цей метод можна використовувати на будь – якому етапі уроку. Отже, використання інтерактивних методів та форм надає можливість для організації ділової співпраці з метою вирішення поставленої

в класі навчальної проблеми. Вільне спілкування на уроці, висловлювання власної думки, повага до думки, повага до думки оточуючих – необхідні умови, що забезпечують ефективність нових технологій [26].

2.3. Аналіз ефективності експериментального дослідження.

Методичні рекомендації щодо проведення уроків в початковій школі з використанням інтерактивних технологій

На уроках з використанням інтерактивних методів навчання діти слухали розповідь вчителя та виконували запропоновані завдання.

Вчитель використовував інтерактивні методи навчання, пропонував учням виконати роботу в групах, розв'язати проблемні завдання та дати відповіді на запитання, показав зразок і пояснив учням на що слід звертати увагу. Ми з'ясували, що це сприяє розвитку уваги, уваги, мислення, фантазії, підвищує інтерес дітей до навчання, сприяє поглибленню і розширенню пізнавальних інтересів. З метою з'ясування результативності проведеної роботи з використанням інтерактивних методів нами була проведена діагностика запропонованих завдань.

За результатами завдань загальний рівень знань учнів подано у таблиці 3.

Таблиця 3.

Рівні сформованості знань

КЛАС	ЕТАПИ					
	Констатувальний			Контрольний		
	В	С	Н	В	С	Н
Експериментальний	36%	39%	25%	40%	34%	26%
Контрольний	25%	40%	35%	37%	29%	34%

Проведена дослідно-експериментальна робота дала свої результати. Знання учнів про природу значно розширились та підвищився інтерес учнів до оточуючого світу.

Більшість учнів проявляють творчість, уяву, фантазію у виконанні завдань, не вдаючись до допомоги дорослого. Нажаль є ще діти, які не розуміють запропонованого матеріалу, але їх кількість значно зменшилась.

Отже, даний експеримент показав, що проведена робота позитивно впливає на розвиток учнів під час ознайомлення з природою. Проте, ще досить великий відсоток дітей (26%) не можуть засвоїти нового матеріалу.

Основною причиною недостатнього високого рівня знань учнів про навколишнє середовище є на наш погляд, недостатні уявлення дітей про навколишній світ, а також індивідуально-психологічні особливості деяких учнів.

Інтерактивні технології можна представити як різновид активних методів навчання. Але ми виділяємо їх в окремий розділ, щоб підкреслити важливу роль цих технологій у сучасній освіті.

Суть інтерактивних технологій полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх, хто навчається. Це співнавчання (колективне, кооперативне навчання, навчання у співпраці), в якому і вчитель, і учні є суб'єктами. Учитель виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи учнів.

В процесі застосування інтерактивних технологій, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного вирішення, застосовуються рольові ігри. Тому інтерактивні технології найбільше сприяють формуванню в учнів умінь і навичок, виробленню особистих цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні.

- Інтерактивні технології дають можливість забезпечити глибину вивчення змісту. Учні освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку). При цьому відсоток учнів, які засвоїли знання, досить високий (понад 50).

- Змінюється роль учнів. Вона активна: учні приймають важливі рішення щодо процесу навчання.

- Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім, це інтерес самого учня.
- Значно підвищується роль особистості педагога. Педагог більше розкривається перед учнями, виступає як лідер, організатор.
- Засвоєння незначного обсягу інформації потребує значного часу.
- Кожна інтерактивна технологія потребує попереднього розгляду і навчання учнів процедури. Вчитель має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, часом і ходом навчання. Результати роботи учнів менш передбачувані. Дисципліна учнів на інтерактивному уроці може бути проблемою для вчителя.
- Практично відсутні методичні розробки та література з інтерактивних технологій.

Як правило, сучасна система навчання вимагає від учителя охоплення великого обсягу інформації, вона орієнтована на рівні «знання» й «розуміння». Це підштовхує педагога на використання в основному пасивних методів навчання. В середньовіччі використання пасивних методик було виправдане. Учитель мав можливість передати весь обсяг відомої на той час інформації з будь-якого предмета своєму учневі.

У сучасному світі ситуація кардинально змінилася. Неможливо одній людині знати все, навіть у якійсь вузькій царині знання. До того ж численні факти містяться в пам'яті комп'ютера. Учні ж повинні мати цілком інші навички: думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї та концепції і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, трактувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати й відстоювати особисту думку. Саме цьому сприяють інтерактивні технології.

Для ефективного застосування інтерактивних технологій, зокрема щоб охопити весь необхідний обсяг матеріалу і глибоко його вивчити (а не перетворити технології на безглузді «ігри заради самих ігор»), педагог повинен старанно планувати свою роботу.

Для зміцнення контролю над ходом процесу навчання за умов використання інтерактивних технологій викладач повинен попередньо добре підготуватися:

- глибоко вивчити та продумати матеріал;
- старанно планувати і розробити заняття;
- мотивувати учнів до вивчення шляхом добору найбільш цікавих для учнів проблем;
- передбачити різноманітні методи для привернення уваги учнів, налаштування їх на роботу.

Кроки впровадження інтерактивного навчання

- Розкрити поняття «інтерактивне навчання» та ознайомити учнів з правилами роботи в групах.
- Створити належний, доброзичливий мікроклімат в колективі налаштувати учнів на роботу.
- На уроці застосовувати не більше 2 інтерактивних методів.
- Завжди продумано, доцільно поєднувати традиційні та нетрадиційні методи навчання.

Переваги інтерактивного навчання

1. Формування навичок культури спілкування (вміння вести дискусію, обговорення).
2. Вироблення вміння приймати спільні рішення.
3. Удосконалення вміння робити аналіз, синтез, висновки та узагальнення.
4. Формування навичок ораторського мистецтва.

Новітні тенденції гуманізації освіти пов'язані з пошуком і практичним утіленням положення особистісно-зорієнтованого навчання. Створення умов для розвитку творчих здібностей учнів, їхнього всебічного гармонійного розвитку вважаються головною метою педагогічної діяльності.

Використання інтерактивних методів навчання в малих групах сприяє розвитку таких особистісних якостей, як комунікабельність, співробітництво, вміння відстоювати свою точку зору, йти на компроміси тощо.

Для ефективного застосування інтерактивного навчання, зокрема для того, щоб охопити необхідний матеріал і глибоко його вивчити, учитель повинен старанно планувати свою роботу:

- дати завдання учням для попередньої підготовки прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання;
- відібрати для уроку або заняття такі інтерактивні вправи, які б дали учням «ключ» до освоєння теми;
- під час самих інтерактивних вправ дати учням подумати над завданням, щоб вони сприйняли його серйозно, а не механічно або «граючись» виконали його;
- на одному занятті можна використовувати одну (максимум дві) інтерактивну вправу, а не їх калейдоскоп;
- дуже важливо проводити спокійне глибоке обговорення за підсумками інтерактивної вправи, зокрема акцентувати увагу і на іншому матеріалі теми;
- проводити швидкі опитування, самостійні домашні роботи з різноманітних матеріалів теми, що не були пов'язані з інтерактивними завданнями.

Використання інтерактивної моделі навчання дає вчителю можливість фахового росту, навчання разом з учнями. Зробити перший крок допоможе саме новий підхід до навчання та його цілей.

Процес навчання – не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини і її власної активної участі в цьому процесі. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання.

Висновки

Інтерактивні методи, хоча й не є чимось новим, однак недостатньо широко застосовуються в реальному освітньому процесі, а деколи взагалі випадають з арсеналу педагогів. Разом з тим ці методи мають виняткову важливість під час вивчення складних тем з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», які потребують спілкування, розміркування тощо.

У роботі наводяться лише найбільш поширені підходи і методи, що сприяють формуванню комунікативних здібностей молодших школярів. Використання їх залежить від різних причин: мети заняття, досвідченості учасників та вчителя, їхнього емоційного настрою. Дуже складно класифікувати інтерактивні методи, тому що багато з них є складним переплетенням кількох прийомів.

Нами з'ясовано, що у початковій школі використовуються більше творчі завдання, робота в малих групах, той або інший вид ігрової діяльності. Сильним інструментом, що застосовується для будь-яких методів, є використання суспільних ресурсів, які разом із позакласними методами мають принципове значення для освіти.

Інтерактивні методики дають змогу задіяти не тільки свідомість людини, але й її почуття, емоції, вольові якості, тобто залучають до процесу навчання «цілісну людину». Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

У дослідженні нами враховувалися положення, що використання інтерактивних методів один із шляхів реалізації особистісно-орієнтованого навчання.

Щоб подолати труднощі застосування окремих інтерактивних технологій і перетворити їхні слабкі сторони у сильні, треба пам'ятати:

– інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготування як учням, так і педагогу. Починайте з поступового включення елементів цієї моделі, якщо ви або учні з ними незнайомі. Як педагогу, так і учням треба звикнути до них. Можна навіть створити план поступового впровадження інтерактивного навчання.

Краще старанно підготувати кілька інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводити наспіх підготовлені «ігри».

– Можна провести з учнями особливе «організаційне заняття» і створити разом із ними «правила роботи в класі». Налаштувати учнів на старанну підготовку до інтерактивних занять. Використовувати спочатку прості інтерактивні технології – робота в парах, малих групах, мозковий штурм тощо. Коли у вчителя і в учнів з'явиться досвід подібної роботи, такі заняття будуть проходити набагато легше, а підготовка не потребуватиме багато часу.

– Використання інтерактивного навчання не самоціль. Це лише засіб для досягнення тієї атмосфери в класі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості дійсно реалізувати особистісно-орієнтоване навчання.

Інтерактивна навчальна діяльність сприяє розвитку тих особистісних якостей, які не можуть розвивати вербально:

- уміння працювати в колективі;
- брати відповідальність за свій вибір;
- аналізувати результати своєї діяльності;
- відчувати себе членом команди.

Під час дослідження нами виокремлено такі методичні рекомендації, що необхідно організувати навчально-пізнавальний процес таким чином, щоб забезпечити максимально можливу активність учнів при постійно діючому зворотному зв'язку. Вчителю слід враховувати те, що будь-яка дія, перед тим, як бути реалізованою, народжується у мозку учнів і там аналізується. Тому, в першу чергу, слід активізувати саме розумову діяльність учнів, а це можливо за допомогою різноманітних технологій, раціональних та оптимальних умов впровадження педагогічних методів та прийомів.

Інтерактивні методи роботи сприяють розвитку в учнів ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими учнями. Вони стимулюють в учнів когнітивні процеси, залучають до активної участі у

процесі навчання, заохочують учнів працювати разом, висловлювати свої думки, виражати почуття і використовувати свій досвід, брати на себе відповідальність за своє навчання і розвивати вміння вчитися. Для цього вчитель має бути обізнаним з проблемами психології учнів молодшого шкільного віку. Тільки за тих умов підбір та використання інтерактивних методів навчання буде більш раціональним.

У свою чергу, використання інтерактивних методів та прийомів сприяє розвитку творчого потенціалу учнів (забезпечує високий рівень творчого мислення учнів, самостійності, самоствердження, саморозкриття природних інтелектуальних та творчих задатків), що забезпечує розвиток цілісної особистості.

Список використаної літератури

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. К.: Веселка, 1998. 334 с.
2. Біда О.А. Природознавство і сільськогосподарська праця. Методика викладання. Київ; Ірпінь: ВПКФ «Перун», 2000. 400с.
3. Вишнеvsька К. Імітаційно-рольове навчання як процес підвищення комунікативної культури студентів економічної вищої школи. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Зб. наук. праць. Випуск 11. Кривий Ріг: КДПУ, 2005. С. 211-216.
4. Гладка І. Використання інтерактивного навчання на практичних заняттях з англійської мови для підвищення ефективності навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: Збірник наукових праць. Ред. колегія: В. І. Бондар (відповідальний ред.) та ін. Вип. 13. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 237 с.
5. Державний стандарт початкової освіти.
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a8/de2/5e1/5a8de25e1504c877583228>
6. Єльнікова О. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 3-4 (14-15). С. 71-74.
7. Єльнікова О. Інтерактивне навчання – засіб модернізації освіти у сучасній школі. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*: Зб. наук. Праць. Редкол.: Т.І.Сущенко (відп. ред.) та ін. Київ-Запоріжжя. 2012. Вип. 24. С. 84-88.
8. Концепція Нової української школи:
<https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
9. Комар О. Інтерактивні технології - технології співпраці. К.: Абрис, 2002 . 247с.

10. Єльнікова О. Інтерактивне навчання – засіб модернізації освіти у сучасній школі. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. Праць*. Київ-Запоріжжя. 2012. Вип. 24. С. 84-88.
11. Мартинюк В. Інтерактивний проект як засіб стимулювання мовленнєвої діяльності студентів університету: Дис. канд. наук: Київ, 2019.42с.
12. Концепція Нової української школи:
<https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
13. Коломієць Н. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів. : Дис... канд. наук: Київ, 2019.36с.
14. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: Розвиток комунікативних і мовленнєвих умінь. *Дивослово*. 2014. №10. С. 2-11.
15. Павленко Н.О. Інтерактивні педагогічні технології у професійній діяльності вчителя початкових класів: методичні рекомендації для студентів спеціальності «Початкове навчання». Полтава, 2017. 35 с.
16. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний. К.: Видавництво А.С.К., 2014. 192 с.
17. Побірченко Н. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій. *Початкова школа*. 2014. №10. С. 8-10.
18. Професійний стандарт вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>
19. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki>
20. Тополя Л. Інтерактивне навчання у вищій школі з використанням комп'ютерних технологій:
www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/.../040_044_30_2008.pdf
21. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. К, 2014. 368 с.

22. Освітні технології. За ред, О.М. Пехоти. К. 2015. 255 с.
23. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. К, 2016. 136с.
24. Комар О. Інтерактивні технології - технології співпраці. К; Абрис, 2012. 247с.
25. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра.К.: Радянська школа, 1997. 654 с.
26. Тополя Л. Інтерактивне навчання у вищій школі з використанням комп'ютерних технологій:
http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/.../040_044_30_2008.pdf
27. Я досліджую світ: підручники інтегрованого курсу для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко Київ : Світич, 2019.
28. Е- платформа НУШ <http://nus.inf.ua/>
29. Всеосвіта спільнота активних освітян <https://vseosvita.ua/>
30. Студія онлайн-освіти <https://www.ed-era.com/>
31. Освітній проект для вчителів «На урок» <https://naurok.com.ua/> Електронна платформа «Нова українська школа», URL: www.nus.inf.ua
32. Методичні матеріали до підручників освітньої галузі «Я досліджую світ»: https://www.youtube.com/channel/UCY_LWkira26QFu1oFDqfXSA/videos
<https://svitdovkola.org/3?ref=ik312-p4> <https://svitdovkola.org/4?ref=ik422-p4>
<https://youtu.be/Edg2YthBEx0?si=KGgIoIzv0GV9NtIg>
<https://osvitanova.com.ua/posts/907-8-korotkykh-animatsii-pro-tolerantnistukrainskoiu?fbclid=IwAR2B4TwK9Vrx5eh1BPgpLDs-SgQf6tg1fnB9c1CtzvqrC7DlnlsmQ7wCTY>
33. Lysohor, L., Reshetniak, V., Kovalchuk, V., Zhyhaylo, O., Koltok, L., & Lutsiv, S. (2022). Reality of Primary Education Development in the Conditions of

the New School. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(1Sup1), 243-257. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.1Sup1/548>

34. Shuliar, V., Shkurko, V., Polukhtovych, T., Semeniako, Y., Shanaieva-Tsymbal, L., & Koltok L. (2023). Using Artificial Intelligence in Education. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 14(3), 516-529. <https://doi.org/10.18662/brain/14.3/488>